

აკადემიკოსი თენგიზ სანაძე 90

თენგიზ სანაძე დაიბადა 1930 წლის 30 იანვარს თბილისში. 1948 წელს ოქროს მედლით დაამთავრა ვაჟთა I საშუალო სკოლა და იმავე წელს მისაღები გამოცდების ჩაბარების შემდეგ ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკა-ტექნიკის ფაკულტეტზე, რომელიც 1953 წელს წარჩინებით დაამთავრა ბირთვული ფიზიკის სპეციალობით. 1953 წელს ჩააბარა მისაღები გამოცდები ფიზიკის ფაკულტეტის ასპირანტურაში.

1954 წ. ნახევარი წლის განმავლობაში მუშაობდა ლეხედევის სახელობის ფიზიკის ინსტიტუტის (მოსკოვი) რხევების ლაბორატორიაში მივლინებულ ასპირანტად. აკადემიკოს ალექსანდრე პროხოროვის ხელმძღვანელობით მან აითვისა ზემადალი სიხშირეების ტექნიკა.

1954 წელს თბილისში დაბრუნების შემდეგ ააწყო ელექტრონული პარამაგნიტური რეზონანსის (ეპრ) სპექტრომეტრი და ასევე შექმნა საბჭოთა კავშირში ერთ-

ერთი პირველი დაბალტემპერატურული რეზონატორი, ლითონის კრიოსტატი თხევადი წყალბადის და თხევადი ჰელიუმის ტემპერატურაზე სამუშაოდ. მისი პირველი სამეცნიერო შრომები ეხებოდა დაბალ ტემპერატურებზე ლანთანიდების ეპრ სპექტრების შესწავლას მონოკრისტალებში. 1958 წელს თ.სანაძემ დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია ფიზიკის ფაკულტეტზე. შემდგომ წლებში მისი კვლევები ეხებოდა ურანისა და ლანთანიდების ეპრ სპექტრების რელაქსაციური პროცესების შესწავლას დაბალ ტემპერატურაზე. ამ კვლევებს მოყვა მეტად საინტერესო და მნიშვნელოვანი მოვლენის აღმოჩენა, რომელსაც შემდგომ დისკრეტული გაჯერება ეწოდა. ეს მოვლენა გამოწვეული იყო პარამაგნიტური ცენტრის გარემომცველი ბირთვების ზენაზი ურთიეთქმედებით. ამ მოვლენის მექანიზმის ახსნას და მის დეტალურ თეორიულ გაანალიზებას პროფ. გ. ხუციშვილთან ერთად დაეთმო მომდევნო შრომები. ამის შემდგომ გზა გაეხსნა დისკრეტული გაჯერების იმპულსურ სპექტროსკოპიას, რამაც შესაძლებელი გახადა ეპრ-ში ურთულესი ზენაზი სტრუქტურების ახსნა. ამ საკითხებზე 1971 წელს თენგიზ სანაძემ დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად.

1972 წელს თენგიზ სანაძემ თანამშრომლებთან ერთად აღმოაჩინა რადიოსიხშირული ველის იმპულსის გავლენა დისკრეტული გაჯერების სპექტრზე - ე.წ. რადიოსიხშირული დისკრეტული გაჯერება, რაც ელექტრონული და ბირთვული ორმაგი რეზონანსის იმპულსური ანალოგიაა, მაგრამ ინფორმატიულობით და მგრძობიარობით სჯობნის მას. ამ მოვლენამ საფუძველი დაუდო რადიოსიხშირული დისკრეტული გაჯერების სპექტროსკოპიის განვითარებას.

იმპულსური რადიოსპექტროსკოპიის საკითხებზე თენგიზ სანაძის ხელმძღვანელობით მრავალი ექსპერიმენტული სამეცნიერო შრომა შესრულდა მისი მოწაფეებისა და თანამშრომლების მიერ და დაცულ იქნა მრავალი საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაცია.

დისკრეტული გაჯერების მოვლენის აღმოჩენას და იმპულსური ეპრ სპექტროსკოპიების შექმნას საერთაშორისო აღიარება აქვს მეცნიერულ წრეებში. ბიოგრაფიული ცნობები თენგიზ

სანადის შესახებ შესულია Marqus Who's Who, ყოველწლიურ გამოცემებში 1995 წლიდან, ამერიკის ბიოგრაფიული ინსტიტუტის (ABI) 1996 წლის გამოცემულ წიგნში International Book of Honor კემბრიჯის ბიოგრაფიული ცენტრის გამოცემაში 2000 Outstanding People of the 20th Century. 2000 წელს ეპრ საერთაშორისო საზოგადოებამ თენგიზ სანაძეს მიანიჭა FELLOW-ს ტიტული, რაც უმაღლესი შეფასებაა ეპრ სპექტროსკოპიის დარგში.

1968 წელს თენგიზ სანაძეს ბორის ბერულავასთან ერთად მიენიჭა უნივერსიტეტის პირველი პრემია, ხოლო 1970 წელს გივი ხუციშვილთან ერთად - მელიქიშვილის სახელობის პრემია. 1974 წელს თენგიზ სანაძე არჩეულ იქნა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევ-კორესპონდენტად, ხოლო 2002 წელს აკადემიკოსად.

1966-71 წლებში მუშაობდა ახლად შექმნილ ნახევარგამტარული ხელსაწყოების ფიზიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ლაბორატორიის გამგედ.

1973-76 წლებში იყო ფიზიკის ფაკულტეტის დეკანი. 1958 წლიდან იყო სამეცნიერო ხარისხების მიმნიჭებელი საბჭოს სწავლული მდივანი, ხოლო 1973 წლიდან - ფიზიკის დარგში სხვადასხვა სამეცნიერო საბჭოების თავჯდომარე.

დიდია აკადემიკოს თენგიზ სანაძის დამსახურება ახალგაზდა მეცნიერების და სპეციალისტების აღზრდის საქმეში. 1961 წელს მან ჩამოაყალიბა რადიოფიზიკის კათედრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. ამ კათედრაზე თითქმის 45 წლის განმავლობაში თენგიზ სანაძე კითხულობდა კვანტური რადიოფიზიკის კურსს რადიოფიზიკის სპეციალობის სტუდენტებისთვის. რადიოფიზიკის კათედრაზე მისივე ინიციატივით და უშუალო მონაწილეობით შეიქმნა ზემადალი სიხშირეების და კვანტური რადიოფიზიკის სასწავლო ლაბორატორიები, სადაც მრავალი თაობის სტუდენტები ეუფლებოდნენ ამ დარგების ექსპერიმენტულ მეთოდებს. თენგიზ სანაძე ბოლო წლების განმავლობაში კითხულობდა ლექციებს ზოგად ფიზიკაშიც პირველკურსელებისთვის. ცნობილი ექსპერიმენტატორის დიდი პადაგოგიური გამოცდილებით, თანამედროვე სამეცნიერო მიღწევებით წარმოდგენილი სამყაროს აგებულების ამსახველი ფიზიკის კანონები დიდ ინტერესს იწვევდა სტუდენტებში.

მეცნიერთა შორის თენგიზ სანაძეს ახალგაზრდობიდანვე ჰქონდა მოპოვებული ბრწყინვალე ექსპერიმენტატორის სახელი, რომელსაც შეეძლო მახვილგონივრული მიგნებებით რთული ტექნიკური დაბრკოლებების გადალახვა სამეცნიერო ექსპერიმენტების მაღალ დონეზე შესასრულებლად. სამწუხაროა, რომ ბატონი თენგიზის გარდაცვალების შემდეგ საქართველოში ასეთი მაღალი დონისა და უნივერსალური შესაძლებლობების მქონე ფიზიკოსი - ექსპერიმენტატორი არავინ არის.

ბატონი თენგიზ სანაძე გამოირჩეოდა თავისი პირადული თვისებებით. ყოველგვარ ამბიციებს მოკლებული, უაღრესად კეთილშობილი, ქვეყნის დიდი პატრიოტი, თვალსაჩინო საზოგადო მოღვაწე, საქართველოში განათლებისა და მეცნიერების განვითარებისთვის დაუღალავი მებრძოლი. ბატონი თენგიზი იყო ვაჟკაცური ბუნების და მეგობრობის დამფასებელი, მუდამ მზად მყოფი დახმარებისთვის. მას უდიდესი ღვაწლი მიუძღვის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და ფიზიკოსთა მრავალი თაობის წინაშე. ბატონი თენგიზის სახელი ყოველთვის იქნება იმ დიდ მეცნიერთა შორის, რომლებმაც დიდი კვალი დატოვეს უნივერსიტეტის და საქართველოს მეცნიერების ისტორიაში თავისი საერთაშორისო დონის მეცნიერული მიღწევებით და პიროვნული თვისებებით.